

Vooraf

Dit artikel is geschreven voor werkgevers en branches. De aanpak van laaggeletterdheid in bedrijven staat centraal. Wat is het belang van werkgevers en werknemers om een taalachterstand aan te pakken, wat kan worden gedaan om de taalvaardigheid te vergroten en wat is de winst van taalvaardige werknemers. Er worden bedrijven en branches genoemd die al langere tijd bezig zijn om laaggeletterdheid op de werkvloer terug te dringen; hun ervaringen kunnen als voorbeeld dienen voor andere bedrijven. Tot slot wordt verwezen naar meer informatie en naar mogelijkheden om daadwerkelijke hulp te ontvangen bij de aanpak van laaggeletterdheid in bedrijven.

Aanpak laaggeletterdheid in bedrijven (bestemd voor werkgevers en branches)

Wat is er aan de hand

In Nederland zijn 1,3 miljoen mensen tussen de 15 en 65 jaar laaggeletterd waarvan 43% werkloos of inactief is. Dat betekent dat ongeveer 740.000 werknemers¹ in Nederland zoveel moeite met lezen en schrijven hebben dat zij onvoldoende kunnen functioneren in de maatschappij en op de arbeidsmarkt. Dat geldt niet alleen voor allochtone werknemers. Twee derde van de laaggeletterden in Nederland is autochtoon.

Van deze werknemers is 14% werkzaam in de bouw, 13% in de industrie en energie, 10% in de facilitaire en zakelijke dienstverlening en een kleine 10% in de handel en horeca. Ook geschoolde werknemers kunnen laaggeletterd zijn. Er rust een taboe op laaggeletterdheid, er is vaak schaamte om ervoor uit te komen. Slechts een klein deel van de laaggeletterden geeft zelf aan over onvoldoende basisvaardigheden te beschikken om goed te kunnen functioneren.

Waarom is het belangrijk dat een bedrijf iets doet met de aanpak van laaggeletterdheid

Bedrijven zijn gebaat bij taalvaardige werknemers. Taalvaardigheid biedt meer veiligheid voor de werknemer en zijn omgeving op de werkvloer. Werknemers zijn breder en duurzamer inzetbaar wanneer hun basisvaardigheden op orde zijn.

Taalvaardigheid leidt tot:

- meer veiligheid op de werkvloer; het niet (goed) kunnen lezen van veiligheidsvoorschriften of werkinstructies kan voor gevaarlijke situaties zorgen;
- een bredere inzetbaarheid en grotere productiviteit van werknemers; het volgen van (vak)scholing waar taalvaardigheid voor nodig is, is lastig of zelfs onmogelijk als iemand de (schriftelijke) taalvaardigheid onvoldoende beheerst;

¹ Cijfers zijn gebaseerd op het rapport van Houtkoop, W., Allen, J., Buisman, M., Fouarge, D. & Van der Velden, R. (2012): *Kernvaardigheden voor werk en leven*, ECHO, 's-Hertogenbosch. Dit rapport is gebaseerd op het PIAAC onderzoek naar kennis en vaardigheden, 2012.

- vermindering van ziekteverzuim; het niet (goed) kunnen lezen van medicijnbijsluiters en voedingsinformatie kan leiden tot meer ziekte of een ongezonde leefstijl;
- verbetering van de werksfeer;
- betere communicatie met klanten en tussen collega's onderling;
- een grotere betrokkenheid bij het bedrijf.

Veilig werken

Werknemers moeten veilig en gezond kunnen werken. Uit het oogpunt van veiligheid is het van belang dat werknemers op de hoogte zijn van bijvoorbeeld de werking van machines en apparaten, en hoe met gevaarlijke stoffen om te gaan. Het kunnen lezen en begrijpen van veiligheidsvoorschriften en -instructies is essentieel.

Maar ook een goede communicatie (zowel schriftelijk als mondeling) tussen collega's onderling en tussen werknemers en leidinggevende vormt een wezenlijk onderdeel van een veilige werkomgeving.

Duurzame inzetbaarheid

Werknemers moeten langer en beter inzetbaar blijven. Dat betekent dat zij zich verder moeten kunnen scholen en ontwikkelen om aantrekkelijk te blijven voor de arbeidsmarkt en in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen. Als laaggeletterdheid het volgen van (vak)scholing verhindert of bemoeilijkt, dan is het nodig om eerst taalscholing aan te bieden voordat verder kan worden geschoold.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Vanuit hun maatschappelijke betrokkenheid dragen werkgevers bij aan het welzijn van werknemers. Niet alleen op het werk maar ook in de privésfeer heeft een grotere taalvaardigheid effect op het doen en laten van werknemers. Zo kan een (groot)moeder ineens haar (klein)kind voorlezen of helpen met huiswerk. De ondertiteling van films en tv-programma's wordt leesbaar. Maar ook de bijsluiter van medicijnen en de toelichting bij het gebruik van huishoudelijke apparaten worden gelezen. Op allerlei gebied wordt het functioneren verbeterd en het welzijn van mensen vergroot. De maatschappij heeft er baat bij als mensen informatie tot zich kunnen nemen waardoor zij mondiger worden.

Wat levert het op

Werknemers die kunnen lezen en schrijven:

- begrijpen instructies beter;
- kunnen veiliger werken;
- hebben een grotere zelfredzaamheid;
- hebben meer zelfvertrouwen;
- ervaren minder stress;
- zijn mondiger;
- voelen zich meer betrokken bij het bedrijf.

Kortom, taalvaardigheid vergroot de flexibiliteit, de motivatie en het werkplezier van werknemers. Een grotere taalvaardigheid geeft een werknemer meer mogelijkheden om vakscholing te volgen en dat biedt kansen op een bredere inzetbaarheid binnen het bedrijf.

Wat moet er gebeuren

In 2007 hebben de Stichting van de Arbeid en de overheid een convenant² afgesloten over het terugdringen van laaggeletterdheid onder werkenden. Vakbonden en werkgeversorganisaties zijn van mening dat de aanpak van de basisvaardigheden zowel in sectoren als in bedrijven op de (cao-)agenda moet worden gezet. Dit heeft geleid tot diverse afspraken in cao's en O&O-fondsen over de aanpak van laaggeletterdheid. Van belang is dat dit nu vertaald wordt in concrete acties op de werkvloer.

Laaggeletterdheid bespreekbaar maken binnen de organisatie

Werknemers die moeite hebben met lezen en schrijven, komen daar meestal niet makkelijk voor uit, er is vaak een gevoel van schaamte. Het is van belang om het taboe te doorbreken en het onderwerp bespreekbaar te maken. Dit kan door de aandacht erop te vestigen via folders of posters in het bedrijf. Ook kan een functioneringsgesprek gelegenheid bieden om het onderwerp bespreekbaar te maken. Bij sollicitanten kan een taalscan of test onderdeel uitmaken van de sollicitatieprocedure. Stichting Lezen & Schrijven heeft een concrete handreiking opgesteld voor verbetering van taalvaardigheid in vijf stappen.

Om vast te stellen of iemand laaggeletterd is, hebben FNV, VNO-NCW en MKB Nederland een *taalscan* ontwikkeld die werknemers kunnen doen samen met bijvoorbeeld een personeelsfunctionaris. Met de *taalmeter* van Stichting Lezen & Schrijven, een online screeningsinstrument, weet men binnen twaalf minuten of iemand mogelijk moeite heeft met lezen en schrijven.

De Stichting van de Arbeid heeft een praktische handreiking *Taal en veiligheidsrisico's* laten maken om taalproblemen als oorzaak van onveilige situaties op de werkvloer aan te pakken. Hierin staan praktische oplossingen voor situaties waarin taal een veiligheidsrisico vormt. Werkgevers en werknemersvertegenwoordigers kunnen hieruit putten om in hun arbocatalogus de in hun sector of branche voorkomende risico's te beschrijven en oplossingen te bieden.

Werknemers een cursus lezen en schrijven aanbieden

Via een roc of andere (particuliere) taalaanbieder kan in de regio een cursus lezen en schrijven worden aangeboden. Zo'n cursus kan bij voldoende aanmeldingen binnen het bedrijf of de sector worden gegeven. De ervaring leert dat de drempel om een cursus te volgen lager is wanneer men in de eigen vertrouwde omgeving (bedrijf) zit met collega's. De stap naar een groot schoolgebouw waar in een klaslokaal les wordt gegeven, is vaak groter omdat dit de (meestal negatieve) ervaringen van de schooltijd naar boven kan halen.

Meer informatie, diensten en websites

Op de website **www.taalwerkt.nl** - ontwikkeld door Stichting Lezen & Schrijven en de Stichting van de Arbeid - is informatie te vinden die werkgevers en werknemers op weg kan helpen om laaggeletterdheid terug te dringen. Er wordt informatie gegeven over het opstellen van een stappenplan en een plan van aanpak, herkenning van laaggeletterdheid, taalaanbieders, financiering, cursusaanbod en e-learning. Ook staan er goede voorbeelden uit de praktijk op de site. Ervaringsdeskundigen vertellen hoe hun leven is veranderd sinds zij (beter) kunnen lezen en schrijven.

² Convenant tussen werkgevers, werknemers en overheid: *Structurele aanpak laaggeletterdheid in de samenleving en het bedrijfsleven 2007-2015*, september 2007. Daarin is afgesproken dat het aantal laaggeletterde werknemers in 2015 is afgenomen met 60% tot 168.000.

Stichting Lezen & Schrijven (www.lezenenschrijven.nl) stelt zich ten doel het voorkomen en verminderen van laaggeletterdheid op zowel de korte als de lange termijn. Zij biedt concrete oplossingen om laaggeletterdheid in bedrijven aan te pakken in verschillende vormen:

- Geven van een Masterclass Taal Werkt! voor HR-adviseurs, leidinggevenden en opleidingscoördinatoren waarbij in vijf stappen wordt weergegeven hoe je laaggeletterdheid kan aanpakken.
- Aanbieden van een concreet stappenplan voor directe actie.
- Aanbieden van goede voorbeelden van organisaties die al ervaring hebben opgedaan.
- Geven van trainingen ‘Herkennen & Doorverwijzen’.
- Informatie verstrekken over cursussen, aanbieders van taalonderwijs en instrumenten om taalvaardigheid van medewerkers eenvoudig te bepalen.
- Verstrekken van campagnematerialen zoals posters en ‘herkenningswijzers’.
- Monitoring en effectmeting.

Stichting Expertisecentrum ETV.nl (www.etv.nl) biedt oefen- en instructieprogramma's voor laagopgeleiden en laaggeletterden. De ETV.nl-materialen bestaan uit oefenwebsites, beeldmateriaal, praktische werkboeken en ondersteunend materiaal. Met de oefenprogramma's kunnen werknemers zelfstandig of begeleid oefenen met basisvaardigheden zoals taal, rekenen en digitale vaardigheden. De materialen stimuleren en activeren de gebruikers om vaardigheden te verbeteren (www.oefenen.nl).

De Stichting van de Arbeid (www.stvda.nl) biedt informatie over taal als veiligheidsrisico en geeft oplossingen voor gevallen waarin taalproblemen oorzaak zijn van onveilige situaties op de werkvloer.

Goede voorbeelden

Er zijn veel bedrijven in verschillende sectoren die werken aan het terugdringen van laaggeletterdheid. De tuinbouw (Flora Holland), transport (Scania), schoonmaak (Asito), catering (Sodexo), afvalverwerking (Van Gansewinkel, ACV) en uitzendbranche (USG People) zijn hier voorbeelden van. Op de website www.taalwerkt.nl staat beschreven hoe een aantal bedrijven te werk is gegaan.